

Měnová válka, předzvěst globálního ozbrojeného konfliktu

Měnová válka, rozpad světového trhu a regionální konflikty přivádějí na svět, s bolestí, nový globální bipolární zmatek.

Co spojuje v jediný proces regionální války ve východní Evropě, na Blízkém východě a potenciálně v jihovýchodní Asii s postupující polarizací světového trhu a s právě probíhající měnovou válkou? Odpověď je jednoduchá: všechny tyto prvky integruje rozvoj přímé hospodářské, politické, diplomatické a vojenské konfrontace mezi dvěma formujícími se bloky, z nichž jeden vedou Spojené státy a druhý Čínská lidová republika. Obě tyto velmoci mají přitom shodný cíl, zvítězit nad tou druhou. Spojené státy usilují o upevnění své globální nadvlády, které dosáhly po rozpadu imperialistického Sovětského svazu. Čínským cílem je si svět se svým americkým rivalem rozdělit.

„Planeta Země je dostatečně velká na to, aby na ní uspěly obě země,“ řekl čínský prezident Si Ťin-pching svému americkému protějšku Joeovi Bidenovi během jejich osobního setkání 16. listopadu 2023 v Kalifornii u příležitosti každoročního summitu Asijsko-pacifického hospodářského společenství (APEC). Americký lídr si pouze přeje, aby se obě země „nepouštěly do konfliktu“. Jinými slovy, aby Čína akceptovala své místo ve světě, aniž by ohrožovala nadřazenost Spojených států.

Pokud se jedna z obou zemí nezastaví, nemůže se jejich dynamika vyhnout čelní srážce. Prozatím nechávají Washington s Pekingem

bojovat se zbraní v ruce několik svých partnerů. V Čínském moři Washington upevňuje průmyslové a vojenské aliance se značným počtem svých spojenců, počínaje Tchajwanem, který je terčem pekingské chvilosti, a konče Austrálií, Japonskem, Jižní Koreou a Filipínami, abychom jmenovali alespoň ty nejdůležitější. Čína mezitím posiluje strategické vazby především s Ruskem a Íránem, dvěma ze svých hlavních dodavatelů surovin.

Ve východní Evropě využívá Washington ruskou invazi na Ukrajinu k tomu, aby kolem sebe znovu stmelil většinu evropských zemí v protiruském a protičínském bloku – od Spojeného království přes Itálii, skandinávské země, pobaltské státy, Nizozemsko a stále více i Německo. Na Blízkém východě a v Africe Írán podporovaný Ruskem aktivně povzbuzuje agresi Hamásu proti Izraeli, zatímco Moskva usiluje o získání pozic v subsaharské a severní Africe. Spojené státy naopak v jeho válce proti Hamásu jednoznačně podpořily Tel Aviv a zároveň upevňují své vazby s dynastickými ropnými diktaturami v Perském zálivu. Používání sankcí a návrat cel, která jasně odpovídají geopolitické logice, jsou průvodními jevy předefinování mezinárodních dodavatelských řetězců, procesu, který spěšně probíhá s ohledem na utváření dvou bloků. Světový obchod se pod vlivem geopolitických omezení zmenšuje (podle odhadu OSN z prosince 2023 to bylo v onom roce o minus pět procent)¹ a globální trh se trvale štěpí.

¹ „Oživení průmyslové politiky a naléhavá potřeba splnit závazky v oblasti klimatu vedou ke změnám v obchodní politice, a to jak v podobě cel, tak i netarifních opatření. Využívání opatření omezujících obchod se v roce 2023 zvýšilo. Tyto

politiky zaměřené dovnitř zemí budou pravděpodobně brzdit růst mezinárodního obchodu. (...) Globální obchod je ovlivňován tím, jak dodavatelské řetězce reagují na změny v obchodní politice a na geopolitické napětí, přičemž výrazné

I tak však mimo tento náš úvodní výčet zůstává ještě jedna oblast válečného soupeření mezi oběma velmocemi, která si zaslouží, aby na ni byla upřena pozornost: měnová válka.

Trvající boj o měnové prvenství se radikalizuje

„Centrální postavení amerického dolaru ve světových záležitostech je určováno především ekonomickými faktory, ale geopolitické síly hrozí jeho pozici v měnové hierarchii oslabit (...) V současném mezinárodním prostředí se země vracejí k logice studené války a zpochybňují udržitelnost celosystémové ekonomické vzájemné závislosti oproti privilegovaným ekonomickým vazbám s přáteli.“²

Politická ekonomie definuje měnovou válku v podstatě jako konkurenční devalvaci způsobenou zásahem centrální banky přímo do směnného kurzu měny, kterou reprezentuje, anebo prostřednictvím zvýšení množství peněz v oběhu (změnou klíčové úrokové sazby), při zachování ostatních podmínek.³ Během pandemie covidu postupovaly směrem k měnové válce všechny státy – přijetím mimořádně uvolněné, „vstřícné“ fiskální a měnové politiky. Tehdy⁴ se mluvilo o kvantitativním uvolňování (Quantitative Easing)⁵, o penězích z helikoptéry (Helicopter Money)⁶, a výrazném rozvolnění rozpočtových pravidel. Tato první fáze měnové války neměla žádný na globální rovnováhu v prvním kruhu zemí globálního kapitalismu zásadní dopad. Nejvyspělejší ekonomiky spolupracovaly, i když ne koordinovaně, na návratu k normálu.

dopady jsou patrné v dodavatelských vazbách mezi Čínou a USA.“ (Global Trade Update – UNCTAD, 11. prosince 2023).

² „*The Dollar Still Dominates. American Financial Power in the Age of Great-Power Competition*“; Carla Norrlöf; Foreign Affairs; 21. únor 2023

<https://www.foreignaffairs.com/united-states/dollarstill-dominates>

³ Viz <https://www.currencytransfer.com/blog/expertanalysis/what-is-a-currency-war>

⁴ Viz MC/KPK: „Dynamics of state capitalism, imperialist competition and the working class condition after the health crisis; prosinec 2021

Éra růstu nabídky peněz skončila. Na řadu přišlo plánování postupného návratu k rozpočtové disciplíně, kdy centrální banky zvyšovaly úrokové sazby s cílem omezit znehodnocení měn, které bylo způsobeno skokovým nárůstem peněžní nabídky, který nebyl kompenzován ani vyžadován paralelním zvyšováním zhodnocování kapitálu. Obnovení akumulace na před-covidové úrovni narazilo na několik dočasných překážek, které vedly k růstu cen zboží, a zejména ke zdražení těch komodit, jež jsou spotřebovávány v přímém výrobním procesu – pracovní síly, surovin, polotovarů, výrobních prostředků a logistiky obecně, včetně dopravních prostředků. Mnohonásobné tenze, jimž čelily dodavatelské řetězce, pasivní odpor pracujících při návratu na jejich pracovní místa a nedostatek několika klíčových typů výrobků nezbytných pro obnovení společenské výroby vedly k všeobecnému zdražení zboží, a tím i k znehodnocení naprosté většiny světových měn, s důležitou výjimkou amerického dolaru.

Hodnota dolaru vůči euru, jeho hlavnímu konkurentovi na globálním devizovém trhu, nepřestávala růst až do konce roku 2021, kdy se začaly ozývat první ruské válečné hrozby. Totéž nelze říci o čínském jüanu, který v roce 2004 velmi nenápadně nastoupil proces internacionalizace. Devizoví investoři sázeli na schopnost Pekingu omezit pandemii pomocí drastických opatření a rozsáhlých stimulačních plánů. Zásadní obrat poté přišel s ruskou invazí na Ukrajinu a téměř doprovodnou, a stále zřetelnější hrozbou čínské anexe Tchaj-wanu. Přehodnocení dolaru vůči rublu bylo tak dramatické, že ruská výkonná moc musela vyzvat tamní centrální banku, aby od září 2023

https://mouvement-communiste.com/documents/MC/Booklets/BR7_Economie%20et%20CovidENvF%20Site.pdf

⁵ Stimulace ekonomiky tím, že centrální banka nakupuje finanční aktiva od komerčních bank a dalších institucí, tím zvyšuje množství peněz v oběhu a zvyšuje cenu oněch aktiv a snižuje jejich výnos.

Viz https://en.wikipedia.org/wiki/Quantitative_easing

⁶ Na rozdíl od kvantitativního uvolňování znamenají peníze z helikoptéry (termín Miltona Friedmana) přímou distribuci peněz do společnosti: centrální banka je v zásadě tiskne a rozdává. https://en.wikipedia.org/wiki/Helicopter_money

výrazně zvýšila úrokové sazby s cílem stabilizovat směnný kurz vůči dolaru a jüanu.

Válečné uspořádání dvou střetávajících se geopolitických bloků proměnilo inflaci z dočasného jevu na dlouhodobý. Měnová válka zároveň změnila svou podobu. Už nejde o „pouhé“ konkurenční devalvace, ale o podřízení měnové a kurzové politiky států obou bloků dosažení cílů, které jsou primárně geopolitické. Rozšíření obchodních sankcí poskytlo záminku k rozšíření sféry vlivu jüanu, především v Rusku, a to s aktivní podporou Kremlu. K dnešnímu dni se v jüanech odehrává přibližně 80 procent bilaterálního obchodu mezi Čínou a Ruskem,⁷ stejně jako asi 40 procent objemu obchodů na moskevském devizovém trhu. Koncem roku 2022 ruské ministerstvo financí oznámilo, že zlikviduje veškerá aktiva denominovaná v dolarech, která drží ruský suverénní investiční fond,⁸ a zdvojnásobí podíl aktiv v jüanech, čímž jejich podíl vzroste na 60 procent celkového objemu.⁹ Co se týče oficiálních devizových rezerv, jejichž data ruská centrální banka nezveřejňuje, několik zdrojů uvádí, že aktiva v jüanech výrazně převyšují ta v dolarech.

Rusko však není jedinou zemí, která se dostala do vlivové sítě čínské měny. Transakce v jüanech nedávno uskutečnilo nebo ochotu činit tak v budoucnu vyjádřilo několik dalších

zemí, především Saúdská Arábie, Bangladéš, Indie, Argentina před prezidentskými volbami v listopadu 2023, Brazílie, Pákistán, Irák a Bolívie.¹⁰ Země BRICS – Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika – aktivně zvažují možnost vytvoření nové rezervní měny založené na měnovém koši: realu, rublu, rupii, renminbi a randu.

Tato nová rezervní měna by podle jejich záměrů měla představovat alternativu k tzv. zvláštním právům čerpání (SDR) Mezinárodního měnového fondu (MMF). SDR je mezinárodní rezervní aktivum; nejde o měnu s univerzálním oběhem,¹¹ její hodnota je založena na koši pěti měn: amerického dolaru, eura, čínského jüanu, japonského jenu a britské libry. Politická vůle zemí BRICS postavit se proti dolaru, který je referenční měnou pro SDR, je zřejmá. V boji Pekingu za vytvoření mezinárodní měny hraje rozhodující roli Nová hedvábná stezka,¹² kterou Peking zahájil v roce 2013 a která Čínu etabluje jako vrcholnou imperialistickou mocnost.

„Dosud bylo v rámci Nové hedvábné stezky podepsáno [Čínou, pozn. red.] více než 200 dohod o spolupráci s více než 150 zeměmi a 30 mezinárodními organizacemi“.¹³ Vývoz čínského kapitálu v rámci této iniciativy přesahuje tisíc miliard dolarů. Tento export se zrychluje a v první polovině roku 2023 vzrostl

⁷ „Vývoz Pekingu do Ruska se od ledna do listopadu zvýšil o 50 procent na 100,3 miliardy dolarů, zatímco dovoz z Ruska vzrostl o 12 procent na 117,8 miliardy dolarů. Oba údaje překonaly roční rekord z loňského roku.“ „China-Russia trade tops \$200bn a year ahead of schedule“ Nikkei Asia 8 December 2023, <https://asia.nikkei.com/Economy/Trade/China-Russia-trade-tops-200bn-a-year-ahead-of-schedule>

⁸ Suverénní investiční fond (Sovereign Wealth Fund, SWF) je investiční fond, který je vlastněn státem. Tento typ fondu je vytvořen z přebytků státního rozpočtu, ze zisků z dovozu země, z prodeje přírodních zdrojů nebo z jiných zdrojů příjmů státu. Cílem suverénních investičních fondů je spravovat a investovat tuto finanční rezervu za účelem dosažení dlouhodobých investičních výnosů.

<https://www.eurofiscalis.com/cs/slovník-pojmu/suverenni-investicni-fond/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_National_Wealth_Fund

⁹ Viz <https://asia.nikkei.com/Opinion/Russia-sembrace-of-yuan-cannot-bring-financial-stability>

¹⁰ Viz <https://foreignpolicy.com/2023/05/12/dollardominance-global-trade-china-yuan-brics-currency/>

¹¹ SDR je účetní jednotkou MMF a dalších mezinárodních organizací. V únoru 2023 bylo jako jeho oprávnění držitelé registrováno 20 organizací. Účastnické země a oprávnění držitelé mohou SDR prodávat a nakupovat.

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/special-drawing-rights-sdr>

<https://www.mfcr.cz/cs/zahranici-a-eu/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-institute/imf-mezinarodni-menovy-fond-11650>

Aktuální hodnota kurzu SDR: https://www.imf.org/external/np/fin/data/param_rms_mt_h.aspx

¹² Viz https://en.wikipedia.org/wiki/Belt_and_Road_Initiative

¹³ Viz <https://www.weforum.org/agenda/2023/11/china-beltroad-initiative-trade-bri-silk-road/>

ve srovnání s prvním pololetím roku 2022 o 20 procent na 43 miliard dolarů.

Dalším nástrojem, který Peking hodlá rozvíjet, je digitální jüan.¹⁴ „*Deklarovaným cílem Číny je stát se lídrem v oblasti digitální ekonomiky, ať už jde o technickou infrastrukturu, hardware, nebo obsah. Tento plán zahrnuje digitalizaci Hedvábné stezky. A co by mohlo být efektivnější než využití e-CNY [digitální jüan, pozn. překl.] v digitalizované ekonomice prostřednictvím této nové Hedvábné stezky? Digitalizace ekonomiky a aktiv povede k používání digitální měny k provádění plateb. To se týká zejména finančních aktivit, kde digitalizace aktiv obchodovaných na burze vyžaduje používání digitální měny k provádění plateb za tato aktiva. Stejně tak to však platí pro jakoukoli jinou činnost v oblasti služeb, včetně zábavního průmyslu, her a sázení. Konkurence v této oblasti je nyní široce otevřená, protože digitalizace ekonomiky je teprve na začátku. Pokud má tedy digitální jüan aspirovat na to, aby se stal transakční měnou digitální ekonomiky, a v důsledku toho se úměrně zvýšil jeho podíl na devizových rezervách a mezinárodních transakcích, musíme se dívat deset až třicet let do budoucnosti.*“¹⁵

Rozšíření přímých transakcí v digitálních jüanech by Pekingu poskytlo schopnost obejít při mezinárodním obchodování tradiční prostředníky a vyvázat se z globálního bankovního systému, který je převážně ovládaný dolarem a propojený prostřednictvím

¹⁴ „Digitální jüan je navržen jako nástroj konkurující americkému dolaru.“ Hubert de Vauplane <https://legrandcontinent.eu/fr/2023/02/01/controleret-conquerir-quest-ce-que-le-yuan-numerique/>

¹⁵ <https://legrandcontinent.eu/fr/2023/02/01/controleret-conquerir-quest-ce-que-le-yuan-numerique/> Viz

¹⁶ Viz <https://en.wikipedia.org/wiki/SWIFT>

¹⁷ „Geopolitika vedla k přehodnocení současného mezinárodního finančního systému a některé země by mohly CBDC (Central Bank Digital Currency, digitální měna centrální banky) považovat za nástroj měkké moci, který by mohl narušit nadvládu amerického dolaru a systému SWIFT.“ Deutsche Bank, 4. května 2023 <https://flow.db.com/cashmanagement/digital-currencies-the-ultimate-soft-power#>

¹⁸ „Dominantní postavení dolaru poskytuje Spojeným státům jedinečnou schopnost uplatňovat sankce a

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication),¹⁶ zprostředkovateli a vykonavateli finančních transakcí v mezinárodním styku, který v reálném čase eviduje přeshraniční platby, které procházejí úvěrovými institucemi včetně největších světových bank.¹⁷ V době, kdy kapitalistickému světu rozdělenému na dva velké bloky dominují cla, obchodní a finanční sankce, je osvobození se od kontrolních nástrojů SWIFT pro země sdružené kolem Číny klíčovým cílem.¹⁸

Peking disponuje již od roku 2015 systémem Cross-Border Interbank Payment System (CIPS),¹⁹ přeshraničním mezibankovním platebním systémem poskytujícím clearingové a zúčtovací služby pro mezinárodní obchod v jüanech. Tento nástroj je pro posílení vlivu čínské měny klíčový a v době rostoucích sankcí a rozšiřování celních bariér zároveň umožňuje uniknout dohledu četníka SWIFT.²⁰ CIPS má velké ambice, které potvrzují významné dohody o spolupráci. „V říjnu 2022 Čína zorganizovala malý pilotní projekt přeshraniční platební platformy s názvem m-Bridge, a to ve spolupráci s centrální bankou Spojených arabských emirátů, Hongkongským měnovým úřadem a thajskou centrální bankou. Podle zpráv z médií by operační verze m-Bridge mohla být připravena do konce roku, což by mohlo nabídnout životaschopnou alternativu k

bojovat proti prání špinavých peněz díky jejich vlivu na korespondenční banky, které zajišťují provoz převodnímu systému SWIFT.“

<https://www.forbes.com/sites/drewbernstein/2023/08/23/could-chinas-digital-yuan-challenge-us-dollar-dominance/>

¹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Cross-Border_Interbank_Payment_System

²⁰ „Skutečnost, že Čína měla k dispozici vlastní mezinárodní platební systém CIPS připravený k použití, když západní sankce zasáhly Rusko, nepochybně pomohla. Některé mezinárodní platby v renminbi zpracovávané prostřednictvím CIPS nevyužívají systém mezibankovního zasílání zpráv SWIFT, což značně ztěžuje jejich dohledatelnost. To také znamená, že podíl renminbi na globálních přeshraničních transakcích by mohl být podhodnocen.“ Against the odds, China's push to internationalise its currency is making gains; Alicia Garcia-Herrera, Financial Times, 5. prosince 2023

systemu SWIFT a korespondenčním bankám.²¹

V neposlední řadě Peking využívá k útoku na nadvládu dolaru trh s kryptoměny: „Hrozby vůči současnému uspořádání se stávají realitou díky společnostem a kryptoměnovým burzám se sídlem v Hongkongu, které mají přímé vazby na Komunistickou stranu Číny. V Hongkongu je vše závislé na schválení Komunistické strany Číny: je dobře známo, že strana usiluje o sesazení amerického dolaru a dolarových systémů zúčtování a vypořádání. Ostré stížnosti Komunistické strany Číny na sankční politiku USA nejsou v této situaci ničím novým. Je přirozené, že Komunistická strana Číny bude podporovat institucionalizaci Hongkongu jako centra digitálních aktiv – dokonce až do té míry, že 'navrhne' západním bankám, jako jsou HSBC a Standard Chartered, aby přijaly kryptoměnové burzy se sídlem v Hongkongu jako své klienty, čímž by pro burzy s kryptoměny vytvořily stěžejní propojení s tradičním bankovním systémem.“²²

Směřujeme k předčasnému konci dolarové nadvlády?

V současné situaci musí znít odpověď „ne“. Přesto bere Washington tuto novou měnovou válku velmi vážně.

„Spojené státy stojí v centru největší bezpečnostní sítě na světě, dolar by měl proto z vývoje těžit, i když bude současně vyvažován měnami geopolitických rivalů. Tato dvojí dynamika, v níž stoupenci Spojených států posilují dominanci dolaru a odpůrci Washingtonu snižují svou závislost na dolaru, představuje nicméně nejvýznamnější hrozbu pro světovou nadvládu dolaru od zavedení eura v roce 1999.“²³

V době vzniku tohoto textu není srovnání dolaru a jüanu možné. Zelená bankovka stále představuje přibližně 60 procent devizových rezerv centrálních bank po celém světě. A co víc, „většina těchto rezerv v dolarech je držena ve formě amerických státních dluhopisů, o které je velký zájem mezi zahraničními investory, jak státními, tak soukromými.“²⁴ Ke konci roku 2022 byla téměř třetina amerických federálních dluhopisů držena zahraničními finančními investory, zatímco Federální rezervní systém (centrální banka Spojených států) vlastnil pouze 21 procent jejich celkového objemu. Jak však Federální rezervní systém zdůrazňuje, ve srovnání s rokem 2014 klesl podíl státních dluhopisů držených zahraničními investory téměř o polovinu. Tento pokles je především důsledkem postupného ústupu čínských investorů a menšího zájmu o americké státní dluhopisy ze strany japonských a evropských investorů. Pokud jde o americké bankovky, trend je opačný: ke konci roku 2022 byl v rukou zahraničních subjektů více než jeden bilion dolarů v hotovosti, což představuje více než 40 procent všech dolarových bankovek v oběhu. Podle studie Ilzetzkoho, Reinharta a Rogoffa, zveřejněné v roce 2020 a citované Federálním rezervním systémem, „využívání dolaru jako kotevní měny během posledních dvou desetiletí vzrostlo (...) Podle odhadu bylo v roce 2015 vytvořeno 50 procent světového HDP v zemích, jejichž měny byly navázány na americký dolar (bez zahrnutí samotných Spojených států)²⁵. Naproti tomu podíl světového HDP navázaného na euro činil pouze pět procent (bez zahrnutí samotné eurozóny). Od dat Ilzetzkoho a kolektivu z roku 2015 se tento vztah změnil jen málo. Jednou z výjimek mohlo být opětovné navázání čínského renminbi na koš měn místo čistého navázání na americký dolar. Nicméně americký dolar a měny na něj navázané tvoří více než 50 procent tohoto koše, takže pohyby

²¹

Viz <https://www.forbes.com/sites/drewbernstein/2023/08/23/could-chinas-digital-yuan-challenge-us-dollar-dominance/>

²² Viz <https://www.ft.com/content/39f10121-29ac4b66-b364-c15bf62e0be9>

²³ The Dollar Still Dominates. American Financial Power in the Age of Great-Power Competition; Carla Norrlöf; Foreign Affairs, 21. února 2023

<https://www.foreignaffairs.com/united-states/dollarstill-dominates>

²⁴

Viz

<https://www.federalreserve.gov/econres/notes/fedsnotes/the-international-role-of-the-us-dollar-post-covid-edition-20230623.html>

²⁵ Spojené státy vytvářejí méně než čtvrtinu světového HDP. Eurozóna vytváří přibližně 15 procent světového HDP.

čínského renminbi vůči dolaru zůstaly omezené i tak.²⁶

Dolar je rovněž naprosto dominantním platebním prostředkem v mezinárodním obchodě. „V období 1999 až 2019 připadalo na dolar 96 procent obchodní fakturace na obou amerických kontinentech, 74 procent v asijsko-pacifickém regionu a 79 procent ve zbytku světa. Jedinou výjimkou je Evropa, kde dominuje euro s 66procentním podílem.“²⁷ Dolar je hegemonem i v bankovním sektoru. „Částečně díky své dominantní roli jako prostředku směny je americký dolar také hlavní měnou v mezinárodním bankovním sektoru. V amerických dolarech je denominováno přibližně 60 procent mezinárodních pohledávek a pohledávek v cizí měně (zejména úvěrů) a závazků téhož druhu (zejména vkladů). Tento podíl zůstává od roku 2000 relativně stabilní a výrazně převyšuje podíl eura, který činí přibližně 20 procent.“²⁸ Dolar výrazně upřednostňují i emitenti dluhopisů v cizích měnách. „Emise dluhů v cizích měnách – tedy dluhů vydaných společnostmi v jiné měně, než je měna jejich domovské země – je také výrazně ovládána americkým dolarem. Podíl dluhu denominovaného v amerických dolarech se od roku 2010 pohybuje kolem 70 procent. Dolar tím výrazně předčí euro, jehož podíl činí 21 procent.“²⁹ Totéž platí i pro globální devizový trh. „Tříletý průzkum Banky pro mezinárodní platby z roku 2022, provedený ve spolupráci s centrálními bankami, ukazuje, že americký dolar byl v dubnu 2022 nakoupen nebo prodán v přibližně 88 procentech světových devizových transakcích. Tento podíl zůstává stabilní již 20 let. Naproti tomu euro se podílelo na 31 procentech transakcí, což představuje pokles oproti vrcholu 39 procent dosaženým v roce 2010.“³⁰

Závěr centrální banky Spojených států je jasný: „Celkově zůstala nadvláda amerického dolaru

během posledních 20 let stabilní.“ A to se v dohledné době pravděpodobně nezmění. Federální rezervní systém však nezastírá rizika, jimž může dolar jako mezinárodní měna čelit v dlouhodobějším horizontu. Klíčovou podmínkou pro udržení téměř absolutní dominance americké měny je „absence jakýchkoli rozsáhlých politických nebo ekonomických změn“. Tento zřejmý fakt si samozřejmě uvědomují i protivníci Spojených států, v první řadě Čína a Rusko. Peking má navíc k dispozici „atomovou zbraň“, kterou (zatím?) nevyužil: své oficiální devizové rezervy (v červenci 2023 odhadované na 3 200 miliard dolarů), z nichž bylo na konci roku 2014 denominováno v dolarech 58 procent.

Tento podíl, naposledy ho čínské měnové úřady komunikovaly v červenci 2019, nebyl od té doby aktualizován. Podíl dolarů v čínských devizových rezervách dosáhl vrcholu (79 procent) v roce 2005.³¹ Podle Brada W. Setsera, významného člena Rady pro mezinárodní vztahy,³² polostátního think-tanku, se však zdá, že snaha o snižování dolarových aktiv držených čínskou centrální bankou zpomalila. „Hlášené čínské držby amerických státních dluhopisů klesají téměř nepřetržitě od roku 2012, přičemž v posledních 18 měsících zaznamenaly další pokles. (...) Pokud k tomu připočteme pád desetiletých státních dluhopisů ve třetím čtvrtletí, jsou obavy, že Čína aktivně prodává tyto dluhopisy, poměrně rozšířené.“³³ Přesto ekonom Setser poznamenává, že „ačkoliv to může znít zvláště, nejlepší dostupná data naznačují, že podíl dolaru v čínských rezervách zůstává od roku 2015 víceméně stabilní.“

Možná. Ale představme si, jaký dopad by mělo, kdyby Čína svou obrovskou „údernou sílu“ dolarových rezerv k dosažení geopolitických cílů mobilizovala. Tento scénář je dnes sice spíše science fiction, ale v případě otevřeného konfliktu mezi oběma zeměmi by přímý útok na

²⁶ Viz

<https://www.federalreserve.gov/econres/notes/fedsnotes/the-international-role-of-the-us-dollar-post-covidedition-20230623.html>

²⁷ Tamtéž

²⁸ Tamtéž

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž

³¹ Viz

https://en.wikipedia.org/wiki/Foreigntaxexchange_reserves_of_China

³² Viz

https://en.wikipedia.org/wiki/Council_on_Foreign_Relations

³³ Viz <https://www.cfr.org/blog/china-isnt-shiftingaway-dollar-or-dollar-bonds>

dolar, doprovázený demonstrací vojenské síly, představoval pro globální dominanci Spojených států „existenční“ hrozbu. Konec konců, měna je odrazem výrobní a vojenské síly země. Zatímco čekáme na další vývoj, Čína postavení své měny jako alternativy k dolaru systematicky upevňuje.

Světová měna – trumfové eso s jedinečnými vlastnostmi

Světová měna je ve světě ovládaném kapitálem nenahraditelným nástrojem dominance. Vývoj kapitalismu byl dlouhým pochodem směřujícím k autonomizaci, především selektivní a relativní, měn ústředních zemí kapitalistického výrobního systému, autonomizaci od jakéhokoli podkladu, zajištění jakékoli fyzické protihodnoty. V roce 1914, s vypuknutím jatek první světové války, byla pozastavena směnitelnost měn za zlato, což předznamenalo trend, který se od té doby postupně prosazoval. Za světovou měno bylo sice stále považováno zlato, od roku 1821 však plnila tuto funkci operativně britská libra. Právě tehdy byl oficiálně zaveden pro měnu britského impéria zlatý standard.

„Zlato se stává penězi na rozdíl od mince teprve tím, že se stahuje z oběhu jako poklad, pak do něho vstupuje jako neoběživo, nakonec však prolamuje hranice vnitřního oběhu, aby fungovalo jako všeobecný ekvivalent ve světě zboží. Tak se zlato stává světovými penězi.“

„Zlato a stříbro jakožto světové peníze jsou proto právě tak produktem všeobecného oběhu zboží, jako prostředkem dalšího rozšíření jeho okruhů. Jako za zády alchymistů tím, že chtěli dělat zlato, vyrostla chemie, tak tryskají za zády majitelů zboží tím, že se ženou za zbožím v jeho zakleté podobě, zdroje světového průmyslu a světového obchodu. Zlato a stříbro pomáhají vytvářet světový trh, neboť ve svém peněžním pojmu předjímají jeho existenci. Že tento kouzelný účinek zlata a stříbra není nijak

³⁴ https://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1859/Ke_kritice/ch02_3b.htm

³⁵ „Konvertibilita dolaru za zlato skončila v roce 1971 a světový systém pevných směnných kurzů definitivně zanikl v roce 1973. V roce 1976 Jamajské dohody

omezen na dětská léta buržoasní společnosti, nýbrž nutně vyrůstá z převrácení (Verkehrung), v němž se nositelům světa zboží jeví jejich vlastní společenská práce, to dokazuje mimořádný vliv, jež má na světovou směnu objevení nových zlatonosných území v polovině XIX. století.“

(Karel Marx, Ke kritice politické ekonomie)³⁴

Po celosvětové finanční krizi v roce 1929 a následné průmyslové krizi počátku třicátých let byla u tří měn, které byly od roku 1922 jako jediné směnitelné za zlato, tedy u dolaru, libry a francouzského franku, ona směnitelnost zase pozastavena. Ke konci druhé světové války, během dohod v Bretton Woods v červenci 1944, britskou libru jako tehdy jedinou směnitelnou měnu oficiálně nahradil americký dolar. Jeho směnitelnost za žlutý kov pak byla definitivně zrušena v roce 1971,³⁵ v době ofenzivy světového proletariátu.

Od té doby se zajištěním světové měny otevřeně stává koncentrovaná výrobní, obchodní, politická a vojenská síla země, která ji vydává. Měna se stala nástrojem rostoucího významu, jehož funkce se již zdaleka neomezuje pouze na zajištění hladkého fungování světového trhu, jeho konsolidace a jeho funkčního strukturování v rámci mezinárodní dělby práce.

Jako nástroj šéfů v globálním třídním boji udržoval dolar mezinárodní řád v době, kdy pracující v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století útočili na hodnotu a rozvíjeli své autonomní boje. Zelená bankovka, spolu s nadnárodními úvěrovými institucemi, jako byl Mezinárodní měnový fond (MMF) a Světová banka (SB), které na ní závisely, přitahovala stále víc mezinárodního kapitálu hledajícího investice chráněné před revolučními procesy, které probíhaly v mnoha vyspělých kapitalistických ekonomikách – a poskytovala tak kapitalistickým zemím zasaženým proletářskou politickou iniciativou nezbytné finanční zdroje k tomu, aby mohly čelit tzv.

oficiálně posvětily režim plovoucích směnných kurzů pro vyspělé ekonomiky, kdy každá měna posilovala nebo oslabovala podle nabídky a poptávky v rámci volného pohybu kapitálu.“ Le système monétaire international, Banque de France, prosinec 2023

konkurenční devalvaci svých národních měn bez obav z finančního úpadku.

Politické devalvace měn rychle rozrušovaly těžce vydobyté mzdové nárůsty. Represe, chvatné restrukturalizace, frontální útoky na třídní kompozici, která stála u zrodu celosvětového revolučního procesu šedesátých a sedmdesátých let, rozpočtové vyzbrojování států na pokraji bankrotu – to vše by nebylo možné bez nadvlády dolaru a půjček poskytovaných v této měně. Měnové krize vyvolané pracující třídou byly centrálními bankami obráceny proti bojujícím proletářům a proletářkám, prostřednictvím znehodnocení národních všeobecných ekvivalentů zemí zmítaných revolučním zápasem.

Světová měna je však též privilegovaným politickým nástrojem v geopolitické soutěži mezi kapitalistickými zeměmi. Zhroucení sovětského imperialismu završil na konci roku 1990 úbytek dolarových rezerv moskevské centrální banky, které se snížily na pouhých 52 miliard dolarů, tváří tvář rostoucí dolarizaci vnitřních transakcí způsobené nekontrolovatelnou devalvací rublu.³⁶ Dolarizace rozpad ruské ekonomické a společenské struktury a rozklad impéria urychlila.

V předchozím soupeření mezi Sovětským svazem a Spojenými státy rozhodla o vítězi prakticky neomezená schopnost Spojených

států zvyšovat federální veřejné výdaje díky schopnosti přitahovat zahraniční kapitál prostřednictvím finančních aktiv denominovaných v dolarech (zejména amerických státních dluhopisů). A tak je tomu dodnes.³⁷ Současná měnová válka nemá žádné „ekonomické“ ospravedlnění. Je jistě také důsledkem vzestupu kapitalistické Číny, která postupně zpochybňuje absolutní nadvládu Spojených států nad globálními trhy s kapitálem a zbožími.

Současná podoba měnové války nicméně odráží především snahu vytvořit za každou cenu nový ekonomický, politický a vojenský blok, který by stál v opozici vůči bloku vedenému Spojenými státy. Kromě toho měnová válka připravuje půdu pro eskalaci směrem k celosvětové válce, a to i za cenu krátkodobého až střednědobého zpomalení celkového zhodnocování kapitálu. V těchto dobách hlubokých otřesů globálních podmínek reprodukce kapitálu tak platí více než kdy jindy, že dominantní světová měna a měny, které ohrožují její hegemonii, jsou funkcí jejich vojenské síly přinejmenším stejně, jako jsou funkcí pevnosti jejich ekonomických a společenských struktur. A naopak.

20. dubna 2024

³⁶ Viz

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/187491468769887526/pdf/multi-page.pdf>

³⁷ „Ve Spojených státech toto ukončení fiskální dominance neznamená vzhledem k atraktivitě amerického veřejného dluhu pro zbytek světa přechod k restriktivnější fiskální politice. V eurozóně naopak konec fiskální dominance přechod k restriktivnější fiskální politice vyžaduje, a to z finančních a institucionálních

důvodů. (...) Fiskální dominance je situace, kdy je udržitelnost veřejného dluhu (fiskální solventnost) zajištěna expanzivní měnovou politikou (reálné dlouhodobé úrokové sazby nižší než reálný růst, kvantitativní uvolňování), a nikoliv úpravou fiskální politiky.“ La sortie de la dominance fiscale pose problème dans la zone euro, pas aux États-Unis, Natixis, 6. prosince 2023